

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
27. Sayı/Issue Nisan/April 2022
Samsun-Türkiye/ Turkey www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut479>

Araştırma Makalesi/ Research Article

California Üniversitesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu'nda Kayıtlı Bir Cönkteki Nasreddin Hoca Fıkraları

Nasreddin Hodja Anecdotes in a Cönk Registered in the Turkish Manuscripts Collection of the University of California

Öz

Nasreddin Hoca, şöhretini adına üretilen binlerce fıkradan alan tipik bir anlatı kahramanıdır. Türk ortak zihin yapısının yarattığı bu fıkraya tipik Türk halk bilgeliliğinin ete, kemiğe bürünmüş bir biçimidir. Türkçenin konuşulduğu her yerde fıkraları anlatılan Nasreddin Hoca'nın şöhreti Türk dünyası ile sınırlı değildir. Bu çalışmada Nasreddin Hoca adına 23 fıkranın kayıtlı olduğu *Letâ'if-i Hoca Nasreddin Efendi* başlıklı metin tanıtılarak yeni harflere aktarılmış ve fıkralarla ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Fıkraların kayıtlı olduğu cönk California Üniversitesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu'nda yer almaktadır. Dikkate değer hususlardan biri bir cönk içinde bu denli çok sayıda *Nasreddin Hoca fıkrasının* kayıtlı olmasıdır. Türk halk gülmecesinin zenginliği, çeşitliliği, yaygınlığı ve sürekliliğini örneklemesi bakımından *Nasreddin Hoca fıkraları* son derece önemlidir. Fıkraların baş kahramanı Nasreddin Hoca muayyen bir fıkraya tipik olmanın yanında kendi adına bağlı bir gülmece geleneğinin de murisidir. Bu murisin tarihin hangi döneminde, Türklüğün hangi coğrafyasında yaşadığı; adına üretilen fıkraların varsayılan tarihi kişiliğe uygunluğu-uygunsuzluğu gibi tartışmalar bir yere kadar bilimsel bir çabanın göstergesi olabilir de esas olan Nasreddin Hoca'yı bütünüyle bir Türk gülmece tipi olarak addederek onun adına bağlı üretilen her bir fıkrayı da Türk ortak zihin yapısının dışavurumu olarak algılamakta. Çalışmamızda *Nasreddin Hoca* fıkraya külliyatına katkıda bulunacak bir metin gün ışığına çıkarıldığı gibi, cönklerde varlığını görmeye pek alışkın olmadığımız zenginlikte *Nasreddin Hoca fıkrasının* bir cönkte yer alması da ilgi çekici bulunmuştur. Müstensihlerin *Nasreddin Hoca fıkralarının* yayılımı ve çeşitlenmesi hususundaki belirleyici etkileri sınırlı örnekler üzerinden de olsa bir yaklaşım önermesi olarak dikkatlere sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nasreddin Hoca, Cönk, Fıkra.

Abstract

Nasreddin Hodja is a typical narrative hero who gets his fame from the thousands of anecdotes produced in his name. This type of anecdote produced by the Turkish common mentality is a form of Turkish folk wisdom shaped in flesh and bone. The fame of Nasreddin Hodja, whose anecdotes are told wherever Turkish is spoken, is not limited to the Turkish world. In this study, the text titled *Letâ'if-i Hoca Nasreddin Efendi*, in which 23 anecdotes are recorded in the name of Nasreddin Hodja, was introduced and transferred to new letters and an evaluation was made about the anecdotes. The cönk, in which the anecdotes are registered, is in the Turkish Manuscripts Collection of the University of California. One of the remarkable things is that so many *Nasreddin Hodja anecdotes* are recorded within a cönk. *Nasreddin Hodja anecdotes* are extremely important in terms of exemplifying the richness, diversity, prevalence and continuity of Turkish folk humor. Nasreddin Hodja, the protagonist of the anecdotes, is not only a certain character of anecdote, but also the inheritor of a humorous tradition attached to his name. Although in which period of history, in which geography of Turkishness this protagonist lived and discussions such as the suitability-inappropriateness of the anecdotes produced on his behalf with the presumed historical personality can be the indicators of a scientific effort to some extent, the main thing is to consider Nasreddin Hodja as a purely Turkish humorous character and to perceive each anecdote produced based on his name as an expression of the Turkish common mentality. In this study, a text that will contribute to the entire *Nasreddin Hodja anecdote corpus* has been brought to light, and it has also been found interesting that a *Nasreddin Hodja anecdote* is included in a cönk with a richness that we are not accustomed to seeing in cönks. The decisive effects of the copyists on the spread and diversification of *Nasreddin Hodja anecdotes* are presented as an approach proposition, albeit with limited examples.

Keywords: Nasreddin Hodja, Cönk, Anecdote.

Özkan Daşdemir*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Doç. Dr.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, erzincan/Türkiye.

Elmek: ozkandasdemir@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4308-3710>

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 01.04.2022

Kabul Tarihi: 03.04.2022

E-yayın Tarihi: 25.04.2022

Atıf/Citation:

Daşdemir, Ö. (2022). California Üniversitesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu'nda Kayıtlı Bir Cönkteki Nasreddin Hoca Fıkraları. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (27), s. 76-95.

Özkan Daşdemir

Giriş

Nasreddin Hoca, şöhretini adına üretilen binlerce fıkradan alan tipik bir anlatı kahramanıdır. Türk ortak zihin yapısının yarattığı bu fıkra tipi Türk halk bilgeliğinin ete, kemiğe bürünmüş bir biçimidir. Türkçenin konuşulduğu her yerde fıkraları anlatılan Nasreddin Hoca'nın şöhreti Türk dünyası ile sınırlı değildir.

Sayısı fazla olmasa da eldeki bazı belgeler Nasreddin Hoca'nın tarihî gerçekliğini işaret etmektedir. İşte onun güçlü bir şekilde kabul edilen bu tarihî gerçekliği etrafında birtakım menkıbe ve inanmalar inşa edilmiştir (Sakaoğlu ve Alptekin, 2009: 3).

En eski örnekleri el yazması metinlerin içinde kayıtlı olan *Nasreddin Hoca fıkralarının* bir külliyat olarak zamanla nasıl kabarıp zenginleştiği hususunda Boratav dikkate değer izahlarda bulunur. Ona göre "birbirini izleyen müstensihler bile bile ya da farkına varmadan kendilerine göre fazla tanınmamış, ün kazanmamış kişiler üzerine anlatılan birçok hikâyeyi Nasreddin Hikâyeleri biçimine çevirmişlerdir, çünkü onun kişiliği gün geçtikçe bütün bir millete mal olmuş, efsaneleşmiştir" (Boratav, 2007: 17). İlhan Başgöz ise el yazma metinlerden hareketle *Hoca fıkralarının* belki de hiçbirini Nasreddin Hoca'nın kendisinin yaratmış ya da söylemiş olmadığını, dolayısıyla bu fıkralarda beliren özellikleri Hoca'nın tarihsel kişiliğine bağlamamak gerektiğini ifade etmektedir (Başgöz, 2005: 13).

Letâ'if-i Hoca Nasreddîn Efendi

Nasreddin Hoca adına 23¹ fıkranın kayıtlı olduğu *Letâ'if-i Hoca Nasreddîn Efendi* başlıklı metin California Üniversitesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu'ndaki bir cöngün 36a-41a varakları arasında yer almaktadır. 210X125 mm. ölçülerinde olan cönk rik'a yazı türü ile kaleme alınmış olup toplam 144 varaktan müteşekkildir. Herhangi bir tarih kaydı olmayan cöngün 19. yüzyılın ilk yarısında yazılmış olduğu tahmin edilmektedir.² "Cönk 29" arşiv numarasıyla kayıtlı olan cöngün içinde fıkraların yer aldığı bazı sayfalar yırtıldığından bu kısımların ilgili metin üzerinden okunması mümkün olmamıştır. Arada kopmuş bir sayfa olduğu gibi, fıkraların devam ettiği belirsiz sayıda sayfa da yine kopmuştur. Çünkü fıkra metninin fiziksel olarak sona erdiği sayfanın sonunda her fıkranın başında yinelenen "Latife" sözcüğü kayıtlıdır ki bu durum metnin devamının olduğunu göstermektedir.

Çalışmamıza konu olan bu metin Mustafa Duman'ın Nasreddin Hoca ile ilgili yaptığı kapsamlı çalışmada okuduğu *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi* başlıklı metnin doğrudan ya da dolaylı bir nüshasıdır. Çünkü her iki metinde ufak tefek ifade farklılıkları olmakla birlikte aynı fıkralar işlenmiş ve sıralanmıştır. Duman'ın verdiği bilgilere göre söz konusu *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi* başlıklı el yazmasının içindeki İngilizce notta 1750 istinsah tarihi kayıtlıdır ve yine yazmanın üzerinde eserin okuyanların yazdığı 1838 tarihi mevcuttur. Bu metin *Nasreddin Hoca* kitaplarının ilk baskısı olan 1837 tarihli *Letâif* ve ondan sonra gelen diğer hurufat ve taş baskı *Nasreddin Hoca kitaplarının* prototipidir (Duman, 2008: 165). *Letâ'if-i Hoca Nasreddîn Efendi* ya

¹ Eş metinden yararlanarak tamamladığımız bir fıkrayla bu sayı 24 olmuştur.

² Cöngün içeriğine bakılarak katalog kaydına alındığını düşündüğüm bu tahmine ben de katılıyorum.

doğrudan *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi* başlıklı yazmadan ya da *Letaif* başlıklı taş baskıdan istinsah edilmiş olmalıdır.

Çalışmamızda metindeki yırtık kısımları tamamlamak ve metni doğru anlamlandırmak için Duman'ın okuduğu *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi* başlıklı metinden istifade edilmiş, ilgili ekleme ve düzeltmeler dipnotlarda gösterilmiştir.

Dikkate değer hususlardan biri bir cönk içinde bu denli çok sayıda *Nasreddin Hoca fıkrasının* kayıtlı olmasıdır. Daha önce ifade edildiği gibi sonu eksik olan metinde bu hâliyle bile 23 fıkra mevcut olup "Bir gün Hoca" ifadesiyle başlayan ve tarafımızdan *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi* başlıklı metne göre tamamladığımız bir fıkrayla bu sayı 24'e çıkmıştır. Arada bir sayfa kopmuş olup ilgili sayfada eş metne³ göre 3 fıkranın kayıtlı olması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca daha önce ifade edildiği gibi cönkteki metnin devamı vardır ve fiziksel olarak kopmuş olduğundan maalesef elde değildir.

Cönk metninde fıkraların sıralaması *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi* başlıklı eş metinle aynıdır ancak bazı istinsah farklılıkları *Nasreddin Hoca fıkralarının* yayılımı ve çeşitlenmesi bağlamında bizlere oldukça dikkate değer ipuçları vermektedir.

Cönk metninde başlık olarak "Letâ'if" eş metinde ise "Menâkıb" ifadesi tercih edilmiştir. Her bir fıkranın başında cönk metninin müstensihisi "Latîfe" eş metnin müstensihisi ise "Hikâyet" ifadelerini tercih etmişlerdir. "Letâ'if-Latîfe" kullanımında gülmece kurgusuna vurgu yapılmışken "Menâkıb-Hikâyet" kullanımında tarihî gerçeklik vurgulanmak istenmiş olabilir.

Cönk metni eş metinle bire bir aynı sıralamada devam ettiği hâlde eş metindeki 15 numaralı fıkra (Duman, 2008: 180) cönk metnine alınmamıştır. Fıkra bilinçli bir gerekçeyle cönk metnine alınmadıysa fıkranın içeriğinin rahatsız edici bulunmuş olduğu düşünülecektir. Söz konusu fıkraya göre Hoca ölmüş bir tavuğu yemek istemekte ve bunu görenler onu murdar et yememesi hususunda ikaz etmektedir. Hoca ise onlara "Sizin boğazladığınız temizdir de Tanrı'nın öldürdüğü murdar olur mu?" diye cevap vermiştir. Cönk metninin müstensihisi, Nasreddin Hoca'yı leş yemekte ısrar eden biri olarak gösteren bu fıkrayı metnin içine bilinçli bir şekilde almamış olabilir.

Cönk metnindeki 14 numaralı fıkraya göre, adamın biri eline bir yumurta alıp avucunda olan şeyi bilirse Hoca'ya kayganalık vereceğini vadeder. Hoca "Şeklini söyle, bileyim." deyince adam da "Dışı beyaz, içi sarıdır." der. Hoca "Bildim bildim, şalgamı oymuşlar da içinde havuç doldurmuşlar!" diye cevaplar. Eş metinde Hoca'nın cevabı "Havucu oymuşlar da içine şalgam doldurmuşlar." şeklindedir (Duman, 2008: 181). Oysa bu betimlemeye göre ipucunda dışı sarı, içi beyaz olan bir şeyden bahsedilmiş olması gerekirdi ki cönk metninin müstensihisi eş metindeki bu mantık hatasını düzeltmiştir.

15 numaralı fıkraya göre Hoca bir gün kırdan gezerken bir danaya rastlar, danayı götürüp boğazlar ve derisini saklar. Dana sahibi feryat, figan eder. Adam, Hoca'nın evi önüne geldiğinde Hoca, ehline: "A karı! Şu dananın derisini çıkarsam da şu herifin

³ *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi*.

Özkan Daşdemir

yüzünü kara eylesem!” der. Oysa eş metinde Hoca’nın bu sözü kime söylediği belirsizdir (Duman, 2008: 181). Cönk metninin müstensihî anlaşılmayı arzu eden birisi olmalı ki bu belirsizliği ortadan kaldırmış ve Hoca’nın karısının bu suçun ortağı olduğunu dikkatlere sunmuştur.

17 numaralı fıkrada Hoca’nın muhatabı bir bostancıdır. Fıkranın sonunda hem suçlu olan hem de üste çıkmak isteyen Hoca, bostancıya “Behey cahil herif!” diye seslenirken eş metinde “Behey cahiller!” diye seslenmiştir (Duman 2008: 181). Oysa bu sahnede kendisine hitap edilen tekil kişidir ve cönk metnindeki kullanım doğrudur.

24 numaralı fıkraya göre Hoca bir gün hamama gider. Tellak hamamda Hoca’yı keselemektedir. Eş metne göre tellak tıraş etmektedir (Duman 2008: 182). Bu fıkrada da doğru kullanım cönk metnindeki olmalıdır.

18 numaralı fıkrada ise cönk metnindeki anlam kapalıdır. Fıkraya göre Nasreddin Hoca bir gün tavukların boğazlarına birer parça peştamal geçirir. Bu garipliği merak edenlere de “Bunların anaları öldü, yasını tutarlar!” diye cevap verir. Oysa eş metinde tavukların boğazına kara peştamal geçirildiği yazılıdır (Duman, 2008: 181).

Cönkteki fıkraların içeriğine bakıldığında çoğunlukla Nasreddin Hoca’nın muzip tarafının fıkralarda ön plana çıktığı görülmektedir. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22 ve 24 numaralı fıkralarda Nasreddin Hoca alışılmış ve sıradan olana karşı bazen cesurca, bazen zekice ancak daima muzipçe bir davranış sergilemektedir. Bu fıkralarda Hoca kendisine müracaat edenlere beklenmedik cevaplar verir. Aykırı davranışlarını merak edenlere müstehzi yaklaşır ve davranışlarının mağdurlarına karşı üste çıkma eğiliminde olur. 4 numaralı fıkrada aç gözlülük düşüncesi hakimdir. Nasreddin Hoca üzerinden insanın doyumsuzluğu ifade edilir. Nasreddin Hoca 10, 19 ve 20 numaralı fıkralarda tabiatla ve sosyal normlarla mücadele hâindedir. Hayatın olağan akışı, varlıkların doğasına uygun davranışlar ve katı kuralcılıkla baş edilmek istenir. 11 numaralı fıkrada sosyal ileti verilirken 12 numaralı fıkrada ise fiziksel müstehcen bir davranış betimlenir. Nasreddin Hoca adına bağlanarak icra edilen bu türden müstehcen fıkralar erkek eğlencelerine mahsustur. 23 numaralı fıkrada Hoca’nın öz eleştirisi işlenmiştir. Toplum nazarında güçlü görünme eğiliminde olan bireyin tenhada kendisiyle yüzleşmesi söz konusudur.

Sonuç

Türk halk gülmececinin zenginliği, çeşitliliği, yaygınlığı ve sürekliliğini örneklemesi bakımından *Nasreddin Hoca fıkraları* son derece önemlidir. Fıkraların baş kahramanı Nasreddin Hoca muayyen bir fıkraya tipi olmanın yanında kendi adına bağlı bir gülmece geleneğinin de murisidir. Bu murisin tarihin hangi döneminde, Türklüğün hangi coğrafyasında yaşadığı; adına üretilen fıkraların varsayılan tarihî kişiliğe uygunluğu-uygunsuzluğu gibi tartışmalar bir yere kadar bilimsel bir çabanın göstergesi olabilirse de esas olan Nasreddin Hoca’yı bütünüyle bir Türk gülmece tipi olarak addederek onun adına bağlı üretilen her bir fıkrayı da Türk ortak zihin yapısının dışavurumu olarak algılamaktır. Çalışmamızda *Nasreddin Hoca* fıkraya külliyyatına katkıda bulunacak bir metin gün ışığına çıkarıldığı gibi, cönklerde varlığını görmeye pek alışkın olmadığımız zenginlikte *Nasreddin Hoca fıkralarının* bir cönkte yer alması da ilgi çekici bulunmuştur. Müstensihlerin *Nasreddin Hoca fıkralarının* yayılımı

ve çeşitlenmesi hususundaki belirleyici etkileri sınırlı örnekler üzerinden de olsa bir yaklaşım önermesi olarak dikkatlere sunulmuştur.

Kaynakça

- Başgöz, İ. (2005). *Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
Boratav, P. N. (2007). *Nasreddin Hoca*. 5. Baskı. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
Duman, M. (2008). *Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası*. İstanbul: Heyamola Yayınları.
Sakaoğlu, S., & Alptekin, A. B. (2009). *Nasreddin Hoca*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

Ekler

Ek 1:

Metin

[36a] **Letâ'if-i Hoca Nasreddin Efendi**. Râviyân-ı ahbâr ve nâkılân-ı asâr ve muhaddisân-ı rûzigâr şöyle rivâyet ve bu yüzden hikâyet ederler ki:

[1] ⁴ Hoca Nasreddin Efendi bir gün va'z için kürsîye çıkup eydür: "Ey mü'minler! Ben size ne diye[cegüm]⁵ [bilür]⁶ misiz?" Cemâ'at derler ki: "Hayır!" Hoca Efendi: ["Ya siz bilmeyince]⁷ ne söyleyeyim?" demiş.

[2] Bir gün Hoca [yjine kürsîye çıkup va'z ederken eyitdi: "Ey müslimânlar! Ben size ne diyeceğim bilür misiniz?" dedi. Anlar da eyitdiler: "Bilüriz!" Hoca eydür: "Ya siz bildükden soñra ben size ne söyleyeyim?" deyüp kürsîden inüp çıkdı, gitdi. Cemâ'at ta'accüb edüp eyitdi: "Bir dahı Hoca va'za çıkar ise diyelim ki kimimiz bilüriz, kimimiz bilmeyüz, demege kaol ü karâr eylediler.]⁸

...⁹

[36b]

[3] [Hoca bir gün hamâma gider bakar ki kimse yok. Cânı sıkılıp kayabaşı söylemeye başlar. Bu kere sadâsı kendine hoş gelüp kendi kendine eydür: "Benim böyle hoş sadâm ola, halk dahı safâlana!" deyüp hemân fi'l-hâl hamâmdan çıkup doğrı]¹⁰ bir minâreye çıkup vakitlerde öyle vakti imiş, temcîd¹¹ okur. [Bir adam] eydür: "Behey nâdân! Sen de böyle kerîh¹²

⁴ Fıkra numaraları tarafımızdan verilmiştir.

⁵ Bu kısım yırtılmış.

⁶ Bu kısım yırtılmış.

⁷ Bu kısım yırtılmış. *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi*, No: 1 (Duman, 2008: 177).

⁸ Bu kısım yırtılmış. *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi*, No: 2 (Duman, 2008: 177).

⁹ Bu kısım yırtılmış. 3 fıkra eksiktir. Eksik fıkralar için bk. *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi*, No: 3, 4, 5 (Duman, 2008: 177-178).

¹⁰ Bu kısım yırtılmış. *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi*, No: 6 (Duman, 2008: 178).

¹¹ *Sabah namazından evvel minarelerden belli makamlarda okunan niyaz ilahisi.*

¹² İğrenç, tiksindirici.

Özkan Daşdemir

avâz ile vakitsiz temcîd okuyorsın?" Hemân Hoca aşığa inüp eydür: "Âh ne ol[ay]dı, bir sâhib-i hayr burada bir hamâm yapa idi. Bizi bu kerîh avâzdan kurtara idi¹³!"

[4] **Latîfe.** Bir gece Hoca'ya rü'yâsında dokuz akçe [37a] vermişler. Hoca Efendi: "Hele bârî on akçe edüñ!" demiş. Ba'de: "Hele on dokuz edüñ!" deyüp nizâ¹⁴ ederken uyanup bakar ki elinde bir şey yok. Yine gözlerin kapayup ellerin uzadup: "Getür bârî dokuz akçe olsun!" demiş.

[5] **Latîfe.** Bir gün Hoca kıra çıkup giderken nâgâh karşudan biraz atlular belürür. Hoca Efendi sür'at edüp bir makbere¹⁵ yanına gelüp esvâbın çıkarup cıvıldak bir¹⁶ makbere deligine girüp yatur. Atlular Hoca'yı görüp yanına varup: "Bre adam! Bunda ne yatarsun?" dedüklerinde Hoca Efendi bir lâkırdı bulamayup: "Ben ehl-i kubûr¹⁷dan idüm, hemân buraya seyre çıkdum." demiş.

[6] **Latîfe.** Hoca bir gün bir bostâna girüp biraz havuç ve biraz şalkam her ne buldı ise yolup birazın çuvâla ve birazın koynuna korken bostâncı gelüp bunu tutup: "Bunda ne ararsın?" dedükde [37b] Hoca şaşırup bir cevâb bulamayup: "Geçenlerde bir şedîd¹⁸ rüzgâr esdi, ol rüzgâr beni bunda getürüp atdı." dedükde bostâncı eydür: "Ya bunları kim yoldı?" Hoca eydür: "Rüzgâr gâyet şedîd olduğından beni şundan şuna atdı, neye yapışdum ise bütün elimde kaldı." Bostâncı: "Ya bunları çuvâla kim doldurdu?" dedükde: "Ha işte ben de ol fikirde idüm, sen de geldüñ!" demiş.

[7] **Latîfe.** Bir gün Hoca Efendi, rahmetullahi 'aleyh, Konya'ya varup bir helvâcı dükânına girer. Hemân: "Bismillah!" deyüp helvâyı yemeğe başlar. Helvâcı: "Bre adam, ne yaparsın?" deyüp Hoca'yı döğmeğe başlayınca Hoca der ki: "Ne güzel beldedür bu Konya, helvâyı adama döge döge yedirürler!"

[8] **Latîfe.** Hoca Nasreddîn, Ramazan-ı şerîf oldukda kendi kendüye fikredüp: "Baña ne lâzım, halka uyup oruc tutmak; bir dâne çölmek peydâh edüp günde çölmeğe bir taş bırakırım. Otuz gün tamâm oldukda bayram ederüm!" deyüp çölmeğe günde bir taş bırakma[ğa] başlar. İttifâk [38a] Hoca'nuñ kızı bir gün çölmeğe bir avuç taş bırakur. Günlerde bir gün Hoca'ya su'âl ederler ki: "Bugün ayuñ kaçıdur?" Ammâ ayuñ yigirmi beşi imiş. Hoca: "Biraz sabredüñ, bakayım!" deyüp eve gelüp çölmeği döker. Sayar, görür ki yüz yigirmi taş olmuş. Hoca: "Eger bunuñ cümlesin dersem baña sefih derler!" deyüp gelüp halka: "Bugün ayuñ tamâm kırk beşidür." dedükde: "Ey Hoca! Bir ay tamâm otuz gündür; sen kırk beşdir, dersüñ!" Hoca eydür: "Ben insâfâne söyledüm, eger çölmek hesâbına bakarsañ bugün yüz yigirmisidür!"

[9] **Latîfe.** Bir gün Hoca'ya derler ki: "Ay yeñi oldukda eski ayı neylerler?" Hoca eydür: "Kırkarlar¹⁹ da yıldız yaparlar."

[10] **Latîfe.** Bir gün Hoca bir kâfile ile şehirden çıkup gitmek murâd eyledi. Meger bunuñ bir devesi var imiş. Kendi kendüye eydür: "Bârî yayan gitmeden ise şu deveye bineyim, safâ ile gideyim." Ba'de deve[ye] binüp kâfile ile gid[er]ken deve

¹³ Mükerrer.

¹⁴ Çekişme, kavga, anlaşmazlık.

¹⁵ Mezar, kabir.

¹⁶ Mükerrer.

¹⁷ Kabirler, mezarlar.

¹⁸ Şiddetli.

¹⁹ Kırkmak: Kırpmak.

kükre[yüp] Hoca[yı] yere urup üzerine çöker. Hoca feryâd eder. Kâfile halkı [38b] bunu kurtarırlar. Bir vakitden sonra Hoca'nun 'aklı başına gelüp: "Ey müslimânlar! Gördiñüz mi, şol hâ'in deve baña ne kadar cefâ eyledi? Lutfedün şu hâ'in deveyi baña tutuñ, boğazlayam!" demiş.

[11] **Latife.** Bir gün Hoca yumurtanın dokuzun bir akçeye alup diger mekâna varup onun satar imiş. Hoca'ya: "Niçün dokuzun alup onun satarsın?" dedüklerinde Hoca: "Ziyân da fâ'idedendür, dostlar bizi tek alışverişde görsünler!" demiş.

[12] **Latife.** Bir gün Hoca kısa esvâb giyüp mescide varup namâ[z] kılurken rükû'a vardukda eñsesinde olan adam Hoca'nun husye²⁰lerin görüp hemân tutup sıkınca Hoca da önünde olan imâmun husyesin tutar, sıkar. İmâm dönüp bakar ki Hoca Efendi kendi[dü]r. "Hay neylersin?" dedükde Hoca: "Ardımdaki adamdan su'âl eyle!" demiş.

[13] **Latife.** Hoca Nasreddin bir gün bir ırmak kenârına varup otururken on dâne [39a] a'mâ²¹ gelürler. Hoca ile ırmaktan birer birer geçürmesine birer pula kavlı [ü] karâr ederler. Hoca bunları birer birer geçürürken birini ırmak suyu toparlayup götürür. A'mâlar feryâda başlarlar. Hoca: "Niçün feryâd edersinüz, ha bir pul eksik verüñ!" demiş.

[14] **Latife.** Bir gün bir adam eline bir yumurta alup Hoca'ya eydür: "Şu avcumda olanı bilir iseñ saña bir kaykanalık vereyim!" Hoca: "Şeklini söyle, bilürim!" dedükde: "Dışı beyâz, içi sarıdır." der. Hoca: "Bildim bildim, şalkamı oymuşlar da içinde havıç doldurmuşlar!" demiş.

[15] **Latife.** Bir gün Hoca kırdan gezerken bir danaya râst gelüp uğurlayup²² doğru evine getirüp boğa[z]layup derisin saklar. Dana sâhibi feryâd u figân ederken Hoca'nun evi önüne geldükde Hoca, ehline: "A karı! Şu dananın derisin çıkarsam da [39b] şu herifün yüzi kara eylesem!" demiş.

[16] **Latife.** Bir gün Hoca Nasreddin Efendi bâzârda gezerken bir herife râst gelüp: "Hoca! Bugün ayuñ üçü mi yohsa dördü midür?" dedükde: "Bilmem, ay alup satdıkum yokdur!" demiş.

[17] **Latife.** Bir gü[n] Hoca omuzına bir nerdübân²³ alup getirüp bir bağçe dîvârına dayayup yukarı çıkar. Soñra yukarı alup içeri girer. Bostancı bunu görüp: "Sen kimsin ve bunda ne ararsın?" dedükde Hoca sür'at ile nerdübân yanına gelüp eydür: "Nerdübân satarım!" Bostancı eydür: "Bunda ne[rdü]bân satılır mı?" Hoca eydür: "Behey câhil herif! Nerdübân nerde olsa satılır!"

[18] **Latife.** Nasreddin Efendi bir gün tavukların bir bir tutup boğazlarına birer parça peştemâl delüp geçürüp koyup salıvermiş. [40a] Halk-ı 'âlem, Hoca'nun katına cem' olup: "Bu tavuklara ne oldu?" demişler. Hoca: "Bunların anaları öldi, yasın tutarlar!" demiş.

²⁰ Haya.

²¹ Kör.

²² Uğurlamak / Uğrulamak: Çalmak.

²³ Merdiven.

Özkan Daşdemir

[19] **Latîfe.** Bir gün Hoca'nun tarlasına bir öküz girer. Görüp eline bir sopa alup segirdüp öküze birkaç sopa urur. Öküz kaçar. Gelecek hafta öküzi bir Tür[k] arabaya koşmuş giderken Hoca, öküzi görüp hemân eline bir sopa alup segirdüp öküze birkaç sopa urur. Türk: "Bre adam! Benüm öküzümden ne istersin?" dedükde Hoca: "Sen halt etme câhil köpek! Ol kabâhatin bilür." demiş.

[20] **Latîfe.** Bir gün Hoca bir ırmak kenârında âbdest alurken papucını su alup götürür. Hoca bakar ki papucu [40b] gideyor, hemân bir kenâra çıkup zarta²⁴ çeküp: "Al âbdestüni, getir papucı!" demiş.

[21] **Latîfe.** Bir gün Hoca Efendi vasiyet eder ki: "Ben öldigim vakit beni eski makbereye koyasınız!" Cemâ'at: "Niçün böyle söylersin?" dedüklerinde Hoca: "Su'âl melekleri geldükde ben su'âl olundum, görmez misiniz makberem bile eskidür!" demiş.

[22] **Latîfe.** Bir gün Hoca'ya su dökmek iktizâ eyledükde bir kenefe girüp bir gün bir gece çiş edeyorum deyü oturur. Meger kenefün yanında var imiş. Müteşâşir akar imiş. Hoca Efendi çişim tükenmedi zanneder imiş. Bir herîf gelüp: "Bre adam! Ne çok oturduñ?" dedükde: "Çişim tükenmedi ki kalkam gideyim!" demiş.

[23] **Latîfe.** Bir gün Hoca [41a] bir ata binmek murâd eder, yüksek olduğundan binemez. "Hay gidi nikbet²⁵!" deyüp ardına bakar, görür ki kimse yoktur. Kendi kendüye: "Biz de evvelleri hırlı uğursuz degül idük ha!" demiş.

[24] **Latîfe.** Bir gün Hoca hamâma varur. Dellâk buña kese sürer iken bir yanından bir yanına dolaşırken Hoca, dellâkuñ husyesin²⁶ pek tutar. "Hay Hoca! Neylersin?" deyince: "Behey herîf! [Ben seni düşmesin deyü]²⁷ tutardım." demiş.
Latîfe...²⁸

²⁴ Yellenme.

²⁵ Talihsizlik.

²⁶ Burada: *husyetin*.

²⁷ Bu kısım yırtılmış. *Menâkıb-ı Nasreddin Efendi*, No: 28 (Duman, 2008: 182).

²⁸ Bundan sonra cönkte kayıtlı belirsiz sayıda fıkra ya da fıkraların olduğu sayfa(lar) kopmuştur.

Ek 2:

Tıpkıbasım

بیریم حماریمز سناس الله تمام او سور ماسر
له فی الحال حماد بن جیفه صوفی
بر منار یه جیفه وقتله اوله دقتی ایتمشی تجید او قور ایدر
بشمی نادان سنک بو یله کدی اواز ایله وقتسز تجید او قور بوسن
همان حواجه اشغله اینول ایدر اهنه اولدی بر صاخیه
حید بورده بر حمام بابیه ایدی بنی یوکریه اوز دن قورنار ایدی
ایدی (لصیفه) بر کجه حواجه یه رؤاسته ملقوز ایدر

وس مشه حواجه افندي هله باری اون آچه ایدر
دیجشی بعد هله اون طقوز ایدر دیوبه شاع ایدرکن
اولیا نوب بقار که اند بر شعی بوق بینه کوز لاسین قیایوب
اگسین اوزادوب کتور باری طوقوز آچه اولسون دیجشی
(لهینه) برکون حواجه فیه جیتوب کیدرکن ناگاه قدر
شودن بیز ائلور بلوار حواجه افندی ساری ایدر
ب مقیه یاننه کلوب ائواین جنقاروب جلدق
ب مقیه دیلکنه کیوب یانور ائلور حواجه ی
کوروب یاننه واروب بر ادم بوند نیه تور سون
دید کلینک حواجه افندی باری قدری بوله میوب
بن اهل قبوردن ایدم همان بود یه سیه جیتدم دیجشی
(لهینه) حواجه برکون بر بوستانه کیوب بیز هاوج
وبیز شلقم هانه بولدی ایسه بولوب براوزن جوله
وبیز ن فوبتونه تورکن بوستانه کیوب بونی
طوتوب بوند ندر سن دیدرکن

حوچه سناش و ب بر جواب بوله بیوی کجی لری
بب شد بد روزگار اشدی اول روزگار بنی بو بولدی کورده
اندی دیدک بوستانجی ایدر یا بوناسی کم بولدی طوابعه
ایدر روزگار غایت شدید اولدی یغندت بنی شوندت شونده
اندی نیه یا بشدم ایسه بتون الحمد قلد بوستانجی یا بوناسی
جواله کم طولدردی دیدکده ها اشته بنده اولدی کده
ایدم سنه کلدی دیمشی (لطیفه) برکوت حواجه
اوندی رحمة الله علیه فونیه ده واروب بر حلوایی دکابنه
کبر همان بسم الله دیوب حلوایی بیکه باشا حلوایی
بب ادم ده بیارسنی دیوب حواجه بی دوکله باشلیجه حویبه
دی که نه کوزل بلده در بو فونیه حلوایی ادمه دوکله بدی کله
(لطیفه) حواجه نصرالدین ارمضان نشیف اولدقده کندی
کندویه فک ایدوب بیکانه فی رم حلقه او یوب اورج
طونق بده جوتک بیداح ایدوب کوند جوتکله بر حلقه
برق م او تونکوت خام اولدقده بیرام ایدر هم
دیوب جوتکله کوند بر حلقه باشا انفاقا

389
حواجه نك قندی برکون جولکه بر اوچ طاشی بز قور
گونلرن برکون حواجه به سوال ایدر لر که بوکون ایلدی قاجبدر
اقا ایلک یکر می بشمی ایچمی حواجه بز صبر ایدر بقلم دیوی
اون کلوب جولکلی دوک صیار کورر که بوز یکر می طاشی اولش
حواجه اک بونک جمله سینی دیرسم بکاس سفیه دیرلر دیوی
کلوب حلقه بوکون ایلک تمام فرق بشدی دیرکن ای
حواجه هر ای تمام اونوز کوندر سن فرق بشدی دیرلر سیک
حواجه ایدر بن انصافانه سولدمم اک جولک حساسنه
بقار سیک برکون بور یکر میسدر (طیفه) برکون حواجه
به دیرلر که ای یکی اولدقده اسکمی ایلر لر حواجه ایدر قفار
لردن پلندن یبارلر (طیفه) برکون حواجه بر قافلله ایلله شهردن
چیفه کتولک مذر ایلدی مکس بونک بر اوچ سی ورا ایچمی
کندک کندو یه ایدر باه ایلر ایلر کتودن ایسه نوروه به بنه جم
صفا ایلله کیدیم بعد دوه بنویب قافلله ایلله کیدکن دوه کوک حواجه
پیش او سوج اوز بینه جوکر حواجه ف یاد ایدر قافلله حلقی

بونی فورنار لر بر دقت نعلک حواجه فیک عقالی باشنده
کلوب ای مسلمانلار کورم بیکزمی شود حاتی روه بکا
تقد رجفا ایلدی لطف ایدک شو حاتی روه بی بکا طولتله
بوغاً زلیح دیمشی (لطیفه) بر کون حواجه بمور طله نك
طقوزین براقچه یه الوب دیکر مکانه و راب اون صتا
ایمش حواجه یه بنجون طقوزن الوب اون صتا رسن دید کتله
حواجه به بنجر اذیانک فائده دندر دستلر بر تیک الیش و در
شده کور سونلر دیمشی (لطیفه) بر کون حواجه خوصه انواب
کیوب مسجی و رب غا قیلر کن رکوعه در دقت آلسه
سنک اولون ادم حوانک حصه لرین کوروب هماغه
طونوب صفییه حواجه ده اوکنک اولون امامک
حصه سینی طونار صیقا امام رونوب بقازکه حواجه
افندی کندین های نعلر سن دیدک حواجه ارمه کی
ارمیت سوال ایله دیمشی (لطیفه) حواجه نصر الدین
بر کون بر ارمق کنا رینه واروب اونور کن اوت دونه

و من مشه حواجه افندي هله باری اون آچه ایدر
دیجشی بعد هله اون طقوز ایدر دیوب شاع ایدرکن
اولیانوب بقار که اند برشی بوق یسه کوز لرین قیایوب
آلسین اوزادوب کتور باری طوقوز آچه اولسون دیجشی
(لهینه) برکون حواجه فیر جیتوب کیدرکن ناکاه اول
شودن یاز ائلور بلور حواجه افندی ساری ایوب
ب مقیه یاننه کلوب ائوین جنقاروب جیلوق
ب مقیه دیلکنه کیوب یانور ائلور حواجه ی
کوروب یاننه واروب بر ادم بوند نیه تور سوت
دید کلبنک حواجه افندی باری قدری بوله میوب
بن اهل قبوردن ایدم همت بود یه سیه جیتدم دیجشی
(لهینه) حواجه برکون بر بوستانه کیوب یاز هاوج
وبز شلقم هانه بولدی ایسه بولوب براوزن جوله
وبز زک فوبتونه نورکن بوستانخی کلوب بونی
طوتوب بوند ندرسن دیدرکن

اعجبی کلور له حواجه ايله بر مودر بر بر بر - کجور لسنه بر
بوله قول و قنا - ایدر له حواجه بو ناسچی بر بر کجور رکن بر پی
ابا مق صوبی طوبار لیوب کونور اعمال فایده باشلر
حواجه نجون فایدا ایدر سکنز هاب بول اکسلی دیاش
دییشی (لهیفه) بر کون بر دم الله بر بو جور - طله
الوب حواجه به ایدر سنو او جرد اولونی بیلور اسک
سکا بر قیقنلق و بریم حواجه شکافی سول
بیلور م دیدک طیشی بیاضی ایچی صا ریدر دیه حواجه
بیلدیم بیلدیم شلقا می اوغلس ده ایجنه هاویج طو
در مشا دییشی (لهیفه) بر کون حواجه قیده کنر
بر طمانه به راست کلوب اوغلیوب طوغعی اوینه کتو
رولوب بوغالیوب در پسین صاقلر لمانه صا صبی فایده
فغان ایدر کن حواجه نک او ای اوکینه کلدک حواجه
اهلنه افاری شو طمانه نک در پسین جینار سون

شوحد بقیات بوزی قه ایلسیم دیمش (لطیفه) برکوت
حوچه نصرالدین افندی باز دده کزکن برده پشه راست
کلویه حوچه بوکون ایلس اوچی بو حسه دردی بیدر
دبیکت بلیم ای الوص صاند بقم بو قدر دیمشی
(لطیفه) برکو حوچه او موزینه برتر دیان اولوب
کتوروب بریاغجه دیوارینه طیا بوب بو قادوجیقار
صکره یوقارو اولب ایجره کیرر بو دینچی بوزی کوزر
سن کیمس و بوندنه ارا سن دیدک حوچه سرعیتله نردبان
یا منه کلوب ایدر نردبان صتارم بو تینچی ایدر بوندنه نه
بان صاتلور مو حوچه ایدر بهی جا هل حریف نردبان
تن اولسه صاتیلور (لطیفه) نصرالدین افندی
برکون طاوقلین بربر کلونوب بو غازلرینه بر دیارجه
بشخال دیوب کجوروب قابوب صالیوب مستی

حلق عالم حواجه نلسه قانسه جمع اولوب بوسا وقانسه
اولدی دیمشک حواجه بوندرسه انالسا اولدی یاسین
طلونار لر دیمشک (اصیفه) بدکون حواجه نلسه
تالاسنه بر اوکوز کیرر کوروی الینه بر صوبه
الوب سکه دوی اوکون بر قاج صوبه اورر اوکوز
قاج کله جک هفته اوکوزی بیتره بیله
قوشمشا کیدارکن حواجه اوکوزی کوروی هم
الینه بر صوبه الوب سکه دوی اوکوزی بر
قاج صوبه اوردرتک بر ادهم بنم اوکوز مدته
نه استر سن دیدک حواجه سن حله اتمه
جانا هل کوبک اول قبا حتنی بیاور دیمشک (اصیفه)
بدکون حواجه بر ایستق کنا رنه ابدست الورکن با
بوچنی صوالوب کونورر حواجه بر بقارکه بابوچی

کینه یومر ره همان برکنار جیفوب برضا طله جکبه
ال ابد سنکی کتور بابوچی دیمشی (لطیفه) برکون
هواجیه افندی وصیت ابد رکه بن اولدیکم و اوقت
بنی اسکی مقبے به فویه سکر جماعت نجات بوبله سوال
یاسنی دبد کلین هواجیه سوال ملطری کلدکه بن
سوال اولندم کورف فیدسکن مقبام ببله اسکر
دیمشی (لطیفه) برکون هواجیه به صور کله افتقا
ایلدکه برکنفه کبروب برکون برکیجه جیلش ابد
بورم دیوا اونورر مکر کنفله باشند وار ایشی
دعاشب اف ایشی هواجیه افندی جیلشم دولندی
ظن ابد ایشی بر حریف کلوب بے ارم نه جوق
اونور دلی دیدکه جیلشم دوکنه بله قالقم کینه
دیمشی (لطیفه) برکون هواجیه

412
براته بعلق صا دا ایدر بوکسته اولدیقند زنبه
مدهای کیدی نکبت دیوب اردینه بقار کور که کسه
بو قدر کند کند و به بزده اوللری هلس اوغرسز دکل ایدلا
هادیمش (لطیفه) برکون حواجه حمامه و سرور رلاک
برکاکسه سور رایکنی بریانندن بریانته دولانکن حوجه
رلاک حصیتن بک طوترهای حوجه نیلرسن دینجه بهی حریف
بندیمش سرور طاتردیمش (لطیفه)